

JOSIP MILETIĆ
Odjel za kroatistiku i slavistiku
Sveučilište u Zadru
e-mail: jmiletic@unizd.hr

PROMJENE STRANIH RIJEČI U HRVATSKOME PRAVNOM NAZIVLJU TE NJIHOVA ZASTUPLJENOST U KLAIĆEVU *RJEČNIKU STRANIH RIJEČI*

U radu se analiziraju promjene u hrvatskoj pravnoj terminologiji u dijakronijskoj perspektivi, s naglaskom na terminologiji kaznenog zakonodavstva, uvažavajući povijesni kontekst. Internacionalizmi i posuđenice iz kaznenih zakona koji su važili na teritoriju Republike Hrvatske u razdoblju od Austro-Ugarske Monarhije do danas uspoređeni su s hrvatskim rješenjima u Klaićevu Rječniku stranih riječi.

Na temelju provedene terminološke analize, odnosno usporedbe pravnih naziva u starom i novom hrvatskome kaznenom zakonodavstvu, utvrđuje se da je u Klaićevu *Rječniku stranih riječi* kvalitetno obrađena glavnina zamijenjenih riječi koje su ujedno i pravni nazivi ili pak dijelovi sintagmi pravnih naziva (latinizmi, grecizmi, galicizmi, talijanizmi, turcizmi i anglizmi), dok zastupljenost rusizama i srbizama u rječniku nije zadovoljavajuća ni u izdanjima prije osamostaljenja Republike Hrvatske, ni u onima nakon osamostaljenja. Zaključuje se da je Klaićev *Rječnik stranih riječi* mogao biti svrhovito radno pomagalo u dugogodišnjem radu stručnih službi Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske i Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske, koji su pripremali nove hrvatske kaznene zakone te ih terminološki uredili u skladu s hrvatskim jezičnim standardom.

KLJUČNE RIJEČI: *Adolf Bratoljub Klaić, Rječnik stranih riječi, strane riječi, pravo, kazneno zakonodavstvo, pravno nazivlje, terminološke promjene*

UVOD

U medijskim istupima najviših državnih dužnosnika Republike Hrvatske, *nota bene* pravnih stručnjaka, visokopozicioniranih činovnika u državnom odvjetništvu i u sudbenoj vlasti, kao i kod brojnih odvjetnika koji su često u fokusu medijskog interesa, možemo čuti niz naziva koji već godinama nisu u službenoj uporabi u kaznenom zakonodavstvu. Tako ćemo primjerice čuti *direktni umišljaj* umjesto *izravne namjere*, *budžet* umjesto *proračuna*, *komisiju* umjesto *povjerenstva* i niz drugih pravnih i upravnih naziva. Ništa bolja situacija nije ni u praktičnoj primjeni jezika u sudskim odlukama i upravnim aktima. Potaknut tom situacijom akademik

Jakša Barbić, predsjednik znanstvenog vijeća Hrvatske akademije za državnu upravu, pravosuđe i vladavinu prava, inicirao je u svibnju 2013. godine održavanje okruglog stola "Jezik u pravu" (*Jezik u pravu*, 2013: 15). Pravni su stručnjaci izrazili zabrinutost "jezikom u presudama" te zapostavljanjem jezične kompetencije u struci, kao i činjenicom da neki sudci bavljenjem tom problematikom smatraju sitničarenjem (*n. dj.*: 15). Sudac Vrhovnog suda dr. Marin Mrčela ističe kako: "Pogrešno i neprikladno korištenje hrvatskog jezika u presudama može utjecati na u javnosti ionako loš dojam o sudbenoj vlasti (*n. dj.*: 15)." Pravnici su na okruglom stolu upozorili na pretjeranu uporabu tuđica "kao posljedice globalizacije i ropskog prevođenja stranih pravnih izraza, sve teže razumijevanje pravnog nazivlja i nepostojanje standardnog pravnog jezika (*n. dj.*: 15)". Taj se neskladan i nejasan izričaj iz pravnih propisa prenosi u 1,6 milijuna sudskih predmeta godišnje u našoj zemlji (*n. dj.*: 15). Adolf Bratoljub Klaić je već odavno obradio brojne strane riječi koje su ujedno i pravni i upravni nazivi ili pak dijelovi sintagmi pravnih i upravnih naziva. One će biti predmet našeg interesa u ovome radu.

ADOLF BRATOLJUB KLAJĆ (BIZOVAC, 27. SRPNJA 1909. – ZAGREB, 2. OŽUJKA 1983.)

Prezime ovoga vrsnog klasičara i prevoditelja s klasičnih jezika (Eshila, Sofokla, Euripida, Vergilija i Platona) u narodu je postalo sinonim za glasoviti *Rječnik stranih riječi*. Kao profesor hrvatskoga jezika i scenskog govora, odgojio je brojne generacije dramskih umjetnika. Osim prevoditeljskoga i predavačkoga rada, ostavio je značajan trag u hrvatskome jezikoslovlju i leksikografiji. Za vrijeme rada u Hrvatskome državnom uredu za jezik sastavio je pravopisne priručnike *Koriensko pisanje* (1942.) i *Hrvatski pravopis* (1944.), koji je "do danas najopsežniji pravopisni priručnik za hrvatski morfonološki ('korienski') pravopis (Samarđija, Jezikoslovac i leksikograf Adolf Bratoljub Klaić (1909.-1983.), u: Klaić, 2007: 204.)". No, svakako je najpoznatiji po već spomenutom *Rječnik stranih riječi*. Prvo izdanje u suradnji s Valentinom Putancem i Antunom Šimčikom izlazi 1951. pod nazivom *Rječnik stranih riječi, izraza i kratica*. Za pojedine su struke bila angažirana još šestorica suradnika (*n. dj.*: 205). S vremenom rječnik mijenja nazive i postaje originalno autorsko Klaićevo djelo te doživljava dvadesetak izdanja do 2007. godine. Svakako da je suradnja u Hrvatskome državnom uredu za jezik morala imati posljedice u drugome totalitarnom sustavu koji je slijedio. Samarđija primjećuje da "se 'dug vremenu' najjasnije očituje u objašnjenjima i definicijama posuđenica koje pripadaju onodobnomu političkom leksiku ili su politološki nazivi, npr. *demokracija, komitet, partija, proletarijat, revizionizam, revolucija, socijalizam*. Djelu je, k tomu, prigovarano zbog toga što često donosi i srpske inačice obrađivanih posuđenica te što kod mnogih natuknica ne donosi postojećih hrvatskih zamjena (*n. dj.*: 205-206)." Bit će zanimljivo vidjeti kakva je situacija u tom pogledu s pravnim nazivljem u rječniku, jer to nazivlje osobito obiluje internacionalizmima i srbizmima.

POVIJESNI KONTEKST TERMINOLOŠKIH PROMJENA U NOVOME HRVATSKOM KAZNENOM ZAKONODAVSTVU

Osamostaljenjem Republike Hrvatske te uspostavom demokracije i slobodnog tržišta stvoreni su uvjeti za usklađivanje hrvatskog zakonodavstva sa zakonodavstvima zemalja koje imaju dugu demokratsku tradiciju. No, ne manje važno, s tim promjenama stvoreni su uvjeti i za jezičnu reformu hrvatskih zakona pa je u sklopu juridičke reforme zakonodavstva ujedno provedena i jezična reforma. Novo hrvatsko kazneno zakonodavstvo, tj. zakonodavstvo nakon prvih višestranačkih izbora terminološki se osjetno razlikuje od onoga u prijašnjem razdoblju.

Promijenjeno je više stotina pravnih naziva. Brojni su razlozi terminoloških intervencija. Da bismo bolje razumjeli okolnosti koje su dovele do terminoloških promjena, ukratko ćemo predočiti pregled najvažnijih pravnih dokumenata u Hrvatskoj, s naglaskom na jezik i nazivlje.

Prvi glasoviti spomenik hrvatske pisane kulture, *Bašćanska ploča*, datira oko 1100. godine, a predstavlja svojevrсни povijesni i pravni dokument. Riječ je o darovnici hrvatskoga kralja Zvonimira, na "dragom kamenu hrvatskog jezika"¹, kako će znakovito reći Stjepan Ivšić, uz prvo spominjanje vladareva imena na narodnome jeziku.

Kad se govori o kulturnom identitetu jednoga naroda, zasigurno značajno mjesto zauzima društveni ustroj koji je taj narod uspostavljao tijekom svoje povijesti. U tom se kontekstu potrebno osvrnuti na razvoj pravosuđa i zakonodavstva. Prve pisane isprave koje nam o tome svjedoče su srednjovjekovni statuti naših gradova. Najznačajniji statuti od XII. do XVI. stoljeća su: *Korčulanski statut* iz 1214., *Vinodolski zakon* iz 1288., *Statut grada Splita* iz 1312., *Poljički statut* iz 1440., *Senjski statut* iz 1388., *Vrbničko Krčki* – također iz 1388. te *Buzetski* iz 1430. Navedeni su statuti predstavljali najznačajniju pravnu regulativu svoga vremena. Pokrivali su problematiku kaznenoga, građanskoga i upravnoga prava. Zbog tih elemenata možemo reći kako su imali značenje zakona (Nacrt prijedloga zakona o prijestupima i prekršajima, 2000: 4). Premda nisu bili na snazi na području cijele Hrvatske, nepobitno svjedoče o stoljećima kontinuiteta primjene zakonodavstva na hrvatskom tlu i uporabi hrvatskoga jezika na sudu.

Također je važno istaknuti i privilegije koje su ugarsko-hrvatski kraljevi davali slobodnim gradovima. Spomenimo povlasticu Bele IV. zagrebačkom Gradecu 1242., Varaždinu 1220., Samoboru 1242., vojvode Kolomana Virovitici 1234., Križevcima 1252., Ludovika I. Koprivnici 1356 (*n. dj.*: 4-5). Kasnije se u Hrvatskoj primjenjivalo kazneno pravo državnog ustrojstva, na temelju tadašnjih političkih prilika u pojedinim njezinim regijama (*n. dj.*: 5).

Godine 1788. Ivan Matković iz Požege prevodi Kazneni zakonik Josipa II.

¹ Vidi: Stjepan Ivšić, *Bašćanska ploča*, u: *Bašćanska ploča*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti/ Povijesno društvo otoka Krka/Povijesno društvo Rijeka, Zagreb-Krk-Rijeka, 1988., str. 159., članak preinjet iz Omladina, god. XXIII, Zagreb 1. svibnja 1940., br. 4, str. 73-75.

Allgemeines Gesetz über Verbrechen und derselben Bestrafung, koji se tiska u Budimu pod nazivom *Općinska naredba od zločinovah i njihovih pedepsah* (Mamić, 1999: 72).² Samo godinu dana nakon stupanja na snagu austrijskoga Kaznenog zakonika iz 1803. godine u Zadru se tiska *Skupozakonik iliti naredbe česarske kraljeve varhu zločinstva i pedipse određene protiv zločincem*.³ Stupanjem na snagu *Kaznenog zakona o zločinstvih, prestupcih i prekršajih* iz 1852. godine Hrvati prvi put dobivaju kazneni zakon na hrvatskom jeziku koji se upotrebljava na hrvatskom sjeveru i jugu. Godinu dana nakon *Kaznenog zakona o zločinstvih, prestupcih i prekršajih* u uporabi je i *Kazneni postupnik*. Godine 1875. dobivamo i novi *Kazneni postupnik*. Ti su zakoni predstavljali recepciju tadanjih najnovijih austrijskih kaznenih zakona.

Bili su na snazi do 31. prosinca 1929. godine. Zbog čega, nije teško zaključiti. Raspadom Austro-Ugarske Monarhije te ulaskom Hrvatske u Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca započinju nastojanja kulturološke i svake druge asimilacije hrvatskog naroda. Situacija se naročito pogoršava krajem dvadesetih godina dvadesetog stoljeća, a kulminira ubojstvom hrvatskih zastupnika u jugoslavenskoj skupštini u Beogradu i uvođenjem Šestosiječanjske diktature. U sklopu svih tih previranja na udar dolaze i prijašnji kazneni zakoni, jer 1. siječnja 1930. godine stupaju na snagu *Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju* i *Zakonik o sudskom krivičnom postupku za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca*, koji su bili na snazi na cjelokupnom području tadanje Kraljevine Jugoslavije.

U razdoblju Nezavisne Države Hrvatske bila je na snazi uredba o obvezatnoj uporabi hrvatskoga nazivlja u sudskoj praksi.

Nakon prekida kontinuiteta dotadašnjega kaznenog zakonodavstva 1930. godine promjenom političkog središta, kada nazivlje kaznenog zakonodavstva biva u sadržajnom i terminološkom smislu unificirano za novostvorenu jugoslavensku državu, 1945. godine dolazi do još jednog loma prouzročenog promjenom političkog uređenja (Mamić, 1999: 184). Uspostavom socijalističkoga društvenog sustava zakoni se djelomično sadržajno mijenjaju, prilagođavajući se vladajućoj ideologiji i svjetonazoru. U jezičnom i terminološkom pogledu uglavnom se preuzima nazivlje iz vremena monarhističke Jugoslavije. Određeni se nazivi gube jer nisu bili potrebni u takvim društvenim prilikama. Neki novi nazivi, mahom ideologizmi, stvaraju se uglavnom suprotno hrvatskoj jezičnoj i terminološkoj tradiciji. U uporabi su bili *Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske* te *Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* i *Zakon o krivičnom postupku*, koji su kao savezni zakoni bili na snazi na području cijele Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.

Uspostavom samostalne Republike Hrvatske nije se odmah pristupilo jezičnoj reformi hrvatskih zakona. Tako su 1993. godine objavljeni *Krivični zakon Republike Hrvatske*, *Osnovni krivični zakon Republike Hrvatske* i *Zakon o krivičnom postupku Republike Hrvatske*, neznatno terminološki izmijenjeni u odnosu na zakone iz socijalističkoga razdoblja. Potom su uslijedile četiri godine sustavnog

² Naslov donosim u suvremenoj grafiji.

³ Naslov donosim u suvremenoj grafiji.

rada na reformi kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske. Zakoni su obrađeni stručno sa svih gledišta, pa tako i s jezičnog, odnosno terminološkog. Novi zakoni hrvatskoga kaznenog zakonodavstva službeno su objavljeni u 110. i 111. broju *Narodnih novina* od 21. i 22. listopada 1997. godine, a stupili su na snagu 1. siječnja 1998. godine. Riječ je o četirima zakonima: *Kaznenom zakonu*, *Zakonu o kaznenom postupku*, *Zakonu o sudovima za mladež* i *Zakonu o zaštiti osoba s duševnim smetnjama*. Kao što je već apostrofirano, ti se zakoni terminološki znatno razlikuju od kaznenopravnih zakona iz jugoslavenskog razdoblja.

Uspoređujući tekstove novih hrvatskih kaznenih zakona s tekstovima zakona koji su bili na snazi u jugoslavenskom razdoblju, utvrdili smo da se oni, osim sadržajno, znatno razlikuju i u jezičnom pogledu. Promijenjen je velik broj riječi, a uočene su promjene i na ostalim jezičnim razinama. No, nas su zanimale terminološke promjene, to jest promijenjeno nazivlje. To nije jednostavna zadaća jer su mnoge riječi općeg jezika ujedno i pravni nazivi, a "usavršavanjem i izgrađivanjem nazivlja svaka riječ može postati naziv kao što se i svaki naziv u određenim prilikama može upotrijebiti kao riječ općega jezika" (Mihaljević, 1998: 19). Posao nam je bio otežan tim više što je promjeni nazivlja prethodila promjena državnog i društvenog ustroja, a informatička revolucija omogućava dinamičnije tehničke i tehnološke promjene u jednom desetljeću negoli u prethodnih nekoliko stoljeća. To se značajno odražava u svim strukama i njihovim nazivljima. No, usprkos toj višestrukoj isprepletenosti općeg i stručnog leksika, kao i neminovnom razvoju pravne struke uslijed svih nabrojanih okolnosti, nastojali smo precizno utvrditi promijenjeno nazivlje.

Za usporedbu su nam poslužili *Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske* objavljen u *Narodnim novinama* broj 25 od 20. lipnja 1977. godine, usklađen s odredbama Zakona o izmjenama Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske (*Narodne novine Socijalističke Republike Hrvatske*, broj 25 od 29. lipnja 1984.), *Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* (*Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, broj 44 od 8. listopada 1976., *Ispravak Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, *Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, broj 36 od 15. srpnja 1977. i broj 56 od 25. studenog 1977.) i *Zakon o krivičnom postupku* objavljen u *Službenom listu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* broj 4 od 14. siječnja 1977. godine, usklađen s odredbama Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku (*Službeni list Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, broj 14 od 22. ožujka 1985. godine), koji su bili na snazi kao kazneni zakoni prije osamostaljenja Republike Hrvatske. Promijenjeno nazivlje prikazat ćemo nešto kasnije u parovima starih i novih naziva.

Poželjne su značajke administrativnoga funkcionalnog stila, a samim time i pravnog jezika, objektivnost, sažetost, neosobnost, jednostavnost, jasnoća, točnost, potpunost, ujednačenost, eksplicitnost, ekonomičnost, konkretnost, kratkoća (lakonizam), određenost (determiniranost), terminologičnost, neemocionalnost, neekspresivnost, izričitost, analitičnost, izrazna neutralnost, neobilježnost, otpornost na utjecaje drugih funkcionalnih stilova, preskriptivnost, imperativnost, klišeiziranost izraza, činjeničnost, logičnost, preglednost, usklađenost s normama hrvatskoga standardnog jezika (Silić, 2006: 351; *Hrvatski jezični*

savjetnik, 1999: 60; Mihaljević, 2002: 328; Frančić – Hudeček – Mihaljević, 2005: 254).

Uspoređujući tekstove novih zakona s onima koji su do tada bili na snazi, pronašli smo znatan broj promijenjenih naziva. Promjene nazivlja opravdane su i s jezičnoga i terminološkoga gledišta jer je u većini slučajeva dobiven bolji naziv, točniji, precizniji, pravilniji, sustavniji, strani naziv zamijenjen je domaćim, hrvatskim. U radu ćemo se ponajviše pozabaviti upravo tim zamijenjenim stranim riječima, koje su ujedno i pravni nazivi ili pak dijelovi sintagmi pravnih naziva.

Najveći broj promjena u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu odnosi se na zamjenu tuđica, i to poglavito srbizama.

Kad se pristupilo izradi novih hrvatskih kaznenih zakona, kao jedan od prioriteta isticao se zahtjev čišćenja hrvatskoga kaznenopravnog nazivlja od nepotrebnih tuđica. O tome nam svjedoče brojni zapisnici Odbora za zakonodavstvo Hrvatskoga (državnog) sabora u kojima nalazimo sljedeće i slične komentare:

"Predlaže se izostavljanje tuđica i uporaba hrvatskog jezika gdje god je to moguće (Zapisnik treće sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 16. siječnja 1996., 1996: 30)."

"Ovih nekoliko načelnih primjedaba (...) potvrđuje obvezu zakonodavca da u postupku donošenja propisa novoga kaznenog sustava postupi temeljito, uvažavajući vrednote suvremenoga kaznenog zakonodavstva u svijetu, vlastite ciljeve i iskustva. Nužno je u daljnjem radu poštivati kako bogatstvo hrvatskoga jezika tako i pravila nomotehnike te uložiti dodatne napore radi donošenja dobrog ali i pravno uređenog i konzistentnog kaznenog zakonodavstva (Zapisnik 18. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 14., 16. i 23. siječnja 1997., 1997: 6)."

"Odbor je zaključio da tekst Zakona prije objave u "Narodnim novinama" valja urediti skladno hrvatskom jezičnom standardu i pravnom nazivlju (Zapisnik 2. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 8., 12. i 14. prosinca 1995., 1995: 19)."

Sva je prilika da je Odbor za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske u svome četverogodišnjem radu imao pri ruci i Klaićev *Rječnik stranih riječi*⁴. Sastav Odbora, sačinjen u pretežitom broju od pravnih stručnjaka, to svakako sugerira.

Navest ćemo tipične primjere jezičnih promjena u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu potvrđenih i u Klaićevu *Rječniku stranih riječi*.

⁴ Klaić, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi*, priredio: Željko Klaić, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1990.

INTERNACIONALIZAM ZAMIJENJEN HRVATSKOM RIJEČJU

U novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu internacionalizmi su zamijenjeni hrvatskim riječima. U prethodnome terminološkom sustavu bilo je najviše latinizama i grecizama. Zamijenjeno je i nekoliko imenica francuskog podrijetla, koje su ušle u hrvatski pravni rječnik srpskim posredovanjem nakon ujedinjenja u zajedničku državu. Riječ je uglavnom o nazivima koji su bili uvriježeni u srpskoj vojnoj i pravnoj terminologiji. I ostali internacionalizmi su nam uglavnom došli pod srpskim utjecajem kad je nazivlje u Kraljevini Jugoslaviji unificirano, jer je hrvatski jezični purizam uvijek bio znatno izraženiji od srpskog, koji je bio puno otvoreniji stranim leksičkim utjecajima. Zamijenjene su i neke riječi talijanskog, engleskog i turskog podrijetla.

Očekivalo bi se i dosta germanizama, zbog dugotrajnih kulturnih i političkih veza Hrvatske s Austrijom u zajedničkoj državi. No, "zbog nacionalnih razloga otpor je prema njemačkom jeziku bio veoma oštar, pa nije preuzeto mnogo germanizama (M i h a l j e v i ć, 1998: 113)".

Oni manje upućeni u hrvatsku jezičnu problematiku ne bi se začudili brojnim latinizmima koji su bili u pravnom nazivlju. Rekli bi da je to očekivano jer je u Hrvatskoj latinski bio službeni jezik sve do 1847. godine pa je i morao ostaviti znatnih leksičkih tragova. Međutim, oni zasigurno apstrahiraju hrvatski jezični purizam "koji je trajno obilježje hrvatskoga književnog jezika (M a m i ć, 1999: 8)", a najdosljednije se provodio upravo u vrijeme izlaženja *Kaznenog zakona o zločinstvih, prestupcih i prekršajih*⁵ i rječnika *Juridisch-politische Terminologie für die slavischen Sprachen Oesterreichs, Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe*⁶ (1853. godine), s kojima i započinje kodifikacija modernoga hrvatskoga pravnog nazivlja.

Hrvatski su puristi još u XVIII. stoljeću, na početku standardizacije hrvatskog jezika, odredili glavne leksičke izvore: 1. leksik narodnog jezika, 2. pisana leksička baština, 3. tvorba novih riječi i 4. prilagodba posuđenica (S a m a r d ž i j a, 1993: 9). Na isti način stvarano je i pravno nazivlje. Da bismo to mogli potkrijepiti činjenicama, osvrnut ćemo se nakratko na spomenuti rječnik *Juridisch-politische Terminologie*. Tiskan je, kao što smo već spomenuli, 1853. godine, dakle nedugo nakon burnih revolucionarnih zbivanja iz 1848. godine. Na valu tih općih demokratskih procesa u Europi postupno dolazi i do jezične ravnopravnosti u Austro-Ugarskoj Monarhiji, pa i do zaključka o tiskanju zakona, propisa i ostalih pravnih i političkih akata u službenom glasilu za sve narode u Monarhiji na njihovu jeziku (M i h a l j e v i ć, 1998: 13), koji je omogućio izradu rječnika pravnih i političkih naziva za sve slavenske jezike Monarhije (M a m i ć, 1999: 18). U tom se rječniku navode njemački, hrvatski, srpski i slovenski pravni i politički nazivi. Navest ćemo primjere koje Mamić izdvaja kao reprezentativne u dokazivanju "kako je hrvatski purizam bio mnogo jači od slovenskoga i srpskog (*n. dj.:* 19)":

⁵ Kazneni zakon o zločinstvih, prestupcih i prekršajih, Sveobći državno-zakonski i vladni list za krunovinu Hrvatsku i Slavoniju, br. 117, komad XXXVI, Zagreb, 1852.

⁶ *Juridisch-politische Terminologie. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat-Ausgabe*, Wien, 1853.

njemački	hrvatski	srpski	slovenski
Majorat	bližerodstvo	majorat'	majorat
Marschall	domovnik	maršal'	maršal
Monarch	jednovladac	monarh'	monarh
Estaffette	hitnica	štafeta	štafeta
Decret	odlučnica	dekret'	dekret
Taxe	odredbina	taksa	taksa
Magistrat	poglavarstvo	agistat'	magistrat
Kanzler	pečatnik	kancler'	kancler
Commission	povjerenstvo	kommissia	komisija

Mamić ističe obilje takvih primjera u rječniku *Juridisch-politische Terminologie* "gdje samo hrvatski nudi domaću ili i domaću riječ, a nema slučaja da srpski i slovenski nude domaću riječ, a da u hrvatskom stoji evropeizam (*n. dj.*: 19)" te napominje ako se u rječniku i prihvaća internacionalizam, odnosno evropeizam, obično se uza nj nudi i domaću riječ (*n. dj.*: 18). Iz svega navedenog jasno je da je težnja za jezičnom čistoćom trajno obilježje hrvatskoga pravnog nazivlja od samih njegovih začetaka pa je sasvim razumljiv njegov razvoj u tom smjeru i u današnje vrijeme.

Promijenjeno nazivlje u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu prikazat ćemo u parovima. U prvom stupcu bit će poredani stari nazivi, odnosno oni koji su zamijenjeni, a u drugom novi. Parovi naziva poredani su abecednim redom novih naziva, a donosimo ih iz ranije nabrojanih izvora kaznenih zakona iz vremena Socijalističke Republike Hrvatske i Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije te samostalne Republike Hrvatske.

Latinizmi

moral	- ćudoređe
funkcionari	- dužnosnici
funkcionar	- dužnosnik
socijalni radnik	- djelatnik skrbništva
otcijepiti dio teritorija	- izdvojiti dio područja
direktni umišljaj	- izravna namjera
neposredni: direktni	- izravni
javno informiranje	- javno priopćavanje
kvalitet (proizvoda)	- kakvoća (proizvoda)
linija	- loza
eventualni umišljaj	- neizravna namjera
abolicija	- oprost
egzistencija	- opstanak

oružane formacije	- oružane skupine
kancelarija	- pisarna
teritorij	- područje
procesne radnje	- postupovne radnje
komisija	- povjerenstvo
repatrijacija (ratnih zarobljenika)	- povratak (ratnih zarobljenika)
rezerva	- pričuva, zaliha
rezervni oficir	- pričuvni časnik
pričuvni podoficir	- pričuvni dočasnik
informiranje	- priopćavanje
interes	- probitak
protest	- prosvjed
pasoš	- putovnica
prava linija	- uspravna loza
direktor	- ravnatelj
disciplinska kazna	- stegovna kazna
disciplinska mjera	- stegovna mjera
disciplinski	- stegovni
disciplinski prijestup	- stegovni prijestup
disciplinsko kažnjavanje pritvorenika	- stegovno kažnjavanje pritvorenik
Grecizmi	
psihički	- duševni
državni organ	- državno tijelo
piratstvo (na moru)	- gusarstvo (na moru)
liječenje alkoholičara i narkomana (alkohol je riječ arapskog podrijetla, a narkoman grecizam)	- liječenje od ovisnosti
apotekar	- ljekarnik
nadležni državni organ	- nadležno državno tijelo
neizvješćavanje vojnih organa	- neizvješćivanje vojnog tijela
nezakoniti rad državnog organa	- protuzakoniti rad državnog tijela
organi unutarnjih poslova	- redarstvene vlasti
fotografija osobe za koju postoji sumnja da je učinila krivično djelo	- slika osumnjičenika

Galicizmi

oficir	- časnik
podoficir	- dočasnik
regrutacija	- novačenje
patrolni	- ophodni
patrolna služba	- ophodna služba
patrola	- ophodnja
podnošenje neistinitih raporta i izvještaja	- podnošenje neistinitih prijavaka ili izvješća
povreda patrolne službe	- povreda ophodne službe
rezervni oficir	- pričuvni časnik
rezervni podoficir	- pričuvni dočasnik
raport	- prijavak
protivljenje patroli	- protivljenje ophodnji

Talijanizmi

Banda	- (razbojnička) skupina
krivična djela učinjena štamptom	- kaznena djela počinjena tiskom
povreda parlamentara	- povreda pregovarača
parlamentar	- pregovarač
raspačavanje štampanih stvari	- raspačavanje tiskovnih stvari
sprečavanje štampanja	- sprječavanje tiskanja
sprečavanje raspačavanja štampanih stvari	- sprječavanje raspačavanja tiskanih stvari
štampane stvari	- tiskane stvari
štampanje	- tiskanje
komandant ratnog broda	- zapovjednik ratnog broda
komanda	- zapovjedništvo

Turcizmi

identitet leša	- identitet tijela
obdukcija leša	- obdukcija tijela
povreda groba; povreda leša	- povreda mira pokojnika
leš	- tijelo

Anglizmi

budžet	- proračun
--------	------------

Kao što smo već istaknuli, među promijenjenim riječima najviše je latinizama.

Glava deseta *Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske* (Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, 1985) bila je naslovljena: *Krivična djela protiv dostojanstva ličnosti i morala* (n. dj.: 56). (istaknuo J. M.) Regulirala je kaznena, odnosno tada krivična djela: *Silovanje* (Član 83.), *Obljuba nad nemoćnom osobom* (Član 84.), *Prinuda na obljubu* (Član 85.), *Obljuba zloupotrebom položaja* (Član 86.), *Obljuba s djetetom* (Član 87.), *Protuprirodni blud* (Član 88.), *Bludne radnje* (Član 89.), *Zadovoljenje pohote nad djetetom* (Član 90.) i *Podvođenje* (Član 91.).

Član 233. *Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* (Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1991: 260) odnosi se na kazneno djelo *Slabljenje borbenoga morala i borbene situacije*. U prvome stavku stoji:

"(1) Vojna osoba koja za vrijeme borbe, ili neposredno pred borbu, bijegom, bacanjem oružja ili municije, širenjem straha, stvaranjem nereda ili zabune, ili na drugi način slabi borbeni moral jedinice, ili nanosi štetu borbenoj situaciji, kaznit će se zatvorom najmanje pet godina (n. dj.: 260)." (istaknuo J. M.)

Glava četrnaesta (XIV.) novoga, terminološki promijenjenoga, *Kaznenog zakona* (Kazneni zakon, 1999) naslovljena je *Kaznena djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa* (n. dj.: 94) (istaknuo J. M.). Regulira sljedeća kaznena djela: *Silovanje* (Članak 188.), *Spolni odnošaj s nemoćnom osobom* (Članak 189.), *Prisila na spolni odnošaj* (Članak 190.), *Spolni odnošaj zluporabom položaja* (Članak 191.), *Spolni odnošaj s djetetom* (Članak 192.), *Bludne radnje* (Članak 193.), *Zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnom osobom* (Članak 194.), *Podvođenje* (Članak 195.), *Iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju* (Članak 196.), *Upoznavanje djece s pornografijom* (Članak 197.) i *Rodoskvrnuće* (Članak 198.).

Članak. 383. *Kaznenog zakona* odnosi se na kazneno djelo *Slabljenje bojnog morala i bojne situacije*. U prvom stavku stoji:

"(1) Vojna osoba koja za vrijeme ili izravno pred boj ili bojno djelovanje bijegom, bacanjem oružja ili streljiva, širenjem straha, stvaranjem nereda ili zabune, ili na drugi način slabi bojni moral postrojbe ili nanosi štetu bojnoj situaciji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne godine do deset godina (n. dj.: 191)." (istaknuo J. M.)

Vidimo da je latinizam *moral* promijenjen u opisivanju kaznenih djela kao što su silovanje, bludne radnje, rodoskvrnuće, dakle u kontekstu u kojem je značenje riječi u Klaićevu *Rječniku stranih riječi* opisano u trećem značenju: "čist seksualni život, ćudorednost, ćudoređe (K l a i ć, 1990: 906)", a za opisivanje kaznenih djela vezanih za borbeni, odnosno bojni moral nije došlo do promjene sastavnice. Značenje *bojnog morala* Klaić je opisao u četvrtom značenju riječi: "polet, zanos, svijest o disciplini, duševno raspoloženje, visok duh, spremnost na vršenje zadataka, hrabrost (npr. vojnički moral) (n. dj.: 906)", čime se objašnjava distinkcija značenja pa ga zasigurno nije ni trebalo mijenjati. S druge strane, naziv je *ćudoređe* u prvom značenju potvrđen i u hrvatskoj pravnoj tradiciji, iako se neznatno razlikovao od današnjeg oblika – *ćudorednost* (M i l e t i ć, 2008: 82-83). Klaić u *Rječniku*, kao što vidimo, donosi oba naziva – *ćudorednost* i *ćudoređe*.

Član 111. *Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske* opisuje kazneno djelo *Obmanjivanje kupaca*. U prvom stavku stoji:

"(1) Tko u namjeri obmanjivanja kupaca stavlja u promet proizvode sa oznakom u koju su uneseni podaci koji ne odgovaraju sadržaju, vrsti, porijeklu ili **kvalitetu** proizvoda, ili stavljaju u promet proizvode koji po svojoj težini ili **kvalitetu** ne odgovaraju onome što se pretpostavlja kod takvih proizvoda, ili stavlja u promet proizvode bez oznake o sadržaju, vrsti, porijeklu ili **kvalitetu** proizvoda kad je takva oznaka propisana, kaznit će se zatvorom do tri godine i novčanom kaznom (Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, 1985: 75)." (istaknuo J. M.)

Da nije riječ samo o kakvoći, odnosno kvalitetu proizvoda, kako nam izdvojeni par sintagmi kakvoća (proizvoda) – **kvalitet** (proizvoda) sugerira, potvrđuje nam članak 250. *Kaznenog zakona* koji opisuje kazneno djelo *Onečišćenje okoliša*. Prvi stavak tog članka glasi:

"(1) Tko protivno propisima onečisti zrak, tlo, tekuću, stajaću ili podzemnu vodu, vodotok ili more, ili na drugi način ugrozi **kakvoću** zraka, tla, vode, vodotoka ili mora i prirodnog genetskog sklada biološke raznolikosti na širem području i u mjeri koja može pogoršati uvjete života ljudi ili životinja ili ugroziti opstanak šuma, bilja ili drugog raslinja, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do pet godina (Kazneni zakon, 1999: 125)." (istaknuo J. M.)

U *Krivičnom zakonu Socijalističke Republike Hrvatske* upotrebljavana je srpska varijanta kvaliteta. Brodnjakov *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika* (Brodnjak, 1991: 246) upućuje na imenicu ženskog roda, također tuđicu, *kvaliteta* te na stilski neobilježenu riječ *kakvoća* (*n. dj.*: 246). Klaić u Rječniku latinizam *kvaliteta* opisuje kao: "kakvoća, svojstvo; vrsnoća neke stvari; vrednota, odlika, značajka; sposobnost (Klaić, 1990: 774)".

Nerijetko možemo čuti u medijima izjave visoko pozicioniranih državnih dužnosnika kako je u tijeku sudski proces protiv neke osobe. Među promijenjenim latinizmima spomenuli smo i par sintagmi: procesne radnje – postupovne radnje. Dakle, latinizam *procesni* zamijenjen je domaćom riječi postupovni. Riječ je o pridjevima izvedenima od imenica *proces* i *postupak* ili bolje reći sudski postupak kad dođemo na područje pravnog postupanja, jer proces nije ništa drugo nego sudska rasprava, kako je to lijepo Klaić objasnio: "1. dosljedna izmjena stanja, tijesna veza zakonomjerno uzastopnih stadija razvitka ili rada koji predstavljaju neprekidno jedinstvo kretanja; sudska rasprava (*n. dj.*: 1092)". Za pridjev nudi čak i bolje rješenje: "*prid. procesni* – parnični, parbeni (*n. dj.*: 1092)".

Niz je sintagmi s pridjevom *disciplinski*. U članu 10. *Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske* izriču se "**disciplinske** mjere: sudski ukorili upućivanje u **disciplinski** centar za maloljetnike (Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, 1985: 12)". (istaknuo J. M.)

Članak 62. *Kaznenog zakona* definira izbor vrste i mjere kazne osuđenoj osobi. Treći stavak propisuje:

"(3) Kad osuđenik za vrijeme izdržavanja kazne zatvora, kazne dugotrajnog zatvora ili kazne maloljetničkog zatvora počini kazneno djelo za koje je zakonom propisana kazna do jedne godine zatvora ili blaža kazna, primijenit će se **stegovna** mjera (Kazneni zakon, 1999: 33-34)." (istaknuo J. M.)

U Klaićevu Rječniku pod latinizmom *disciplina* stoji: "1. stega, zapt; navika na pokoravanje stanovitom poretku; 2. skup propisa koji određuju način održavanja poretka u stanovitim ustanovama i organizacijama, npr. u vojsci, školama i sl. (Kl i a i ć, 1990: 305)". Pridjev je pojašnjen kao *disciplinski*, odnosno *disciplinaran* (*n. dj.*: 305).

Kako je u gornjem obrazloženju bilo riječ o vojsci, valja naglasiti da se znatan broj promijenjenih riječi odnosi na dijelove sintagmi koje su dijelovi izvorno vojnog nazivlja u pravnoj terminologiji, odnosno nazivlja koje regulira kaznena djela u području oružanih snaga. Tih je naziva dosta i među latinizmima (abolucija, otcijepiti dio **teritorija**, rezervni oficir, rezervni podoficir), talijanizmima (parlamentar, povreda **parlamentara**, komanda, **komandant** ratnog broda), ali ih je svakako najviše među riječima francuskog podrijetla. To je rezultat srpske dominacije u vojnom zapovjednom aparatu u monarhističkoj i socijalističkoj Jugoslaviji. Među promijenjenim galicizmima gotovo sve riječi spadaju pod ovo područje (oficir, podoficir, rezervni **oficir**, rezervni **podoficir**, regrutacija, patrola, patrolni, **patrolna** služba, povreda **patrolne** službe, protivljenje **patroli**, raport, podnošenje neistinitih **raporta** i izvještaja).

U *Krivičnom zakonu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* nalazili su se nazivi kaznenih djela *Protivljenje stražaru, straži, patroli, dežurnoj ili drugoj vojnoj osobi* (Član 204.) (*Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, 1991: 233), *Povreda stražarske, patrolne ili druge slične službe* (Član 209.) (*n. dj.*: 237), *Podnošenje neistinitih raporta i izvještaja* (Član 211.) (*n. dj.*: 239) (istaknuo J. M.). U novome *Kaznenom zakonu* te su nazive zamijenili sljedeći: *Protivljenje stražaru, straži, ophodnji, službujućoj ili drugoj vojnoj osobi u sličnoj službi* (Članak 355.) (*Kazneni zakon*, 1999: 177), *Povreda stražarske, ophodne ili druge slične službe* (Članak 360.) (*n. dj.*: 179), *Podnošenje neistinitih prijavaka i izvješća* (Članak 361.) (*n. dj.*: 180). (istaknuo J. M.)

Klaićev Rječnik naziv *patrola* tumači kao: "izvidnica, straža, nadzor; maleni oružani odred, koji obilazi nekim krajem zbog nadzora nad tim krajem, zbog održavanja reda i zbog provjeravanja budnosti stražara (Kl i a i ć, 1990: 1020)", dakle ne nudi riječ *ophodnja*. Za razliku od njega, Anićev i Goldsteinov *Rječnik stranah riječi* (Anić-Goldstein, 2009) nudi i riječ *ophodnja*, kao uostalom i jednojezični rječnici hrvatskoga jezika (*Rječnik hrvatskoga jezika*, 2000: 812; Anić, 2003: 1008; *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, 2003: 927). Provjerili smo i novije izdanje Klaićeva *Rječnika stranah riječi* iz vremena samostalne Republike Hrvatske, ono iz 2007. godine. Ni u njemu se ne nude raznovrsnija objašnjenja riječi *patrola*. Uglavnom su prepisana objašnjenja iz ranijih izdanja.

Za razliku od prethodno opisane riječi, Klaićev Rječnik *raport* opisuje pod trećim objašnjenjem kao: "3. *vojn.* službeni izvještaj, predstavka (Kl i a i ć, 1990: 1132)", a pod četvrtim: "4. *vojn.* službeni razgovor pretpostavljenog i podčinjenog u određeno vrijeme i po propisanom postupku; obično se na takvom raportu rješavaju 'kratkim putem' usmene molbe, izriču kazne za sitnije prekršaje i sl. (*n. dj.*: 1132)" te donosi potvrdu kod Krleže za promijenjenu riječ: "prijavak – domobranski naziv za raport, na kojem su se izricale disciplinske kazne, saslušavale molbe i žalbe i sl. (*n. dj.*: 1132)".

Član 124. *Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* opisuje kazneno djelo *Neodazivanje pozivu i izbjegavanje vojne vježbe* (Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1991: 243). Prvi stavak glasi:

"(1) Tko bez opravdana razloga ne dođe u određeno vrijeme na **regrutaciju**, radi priopćavanja ratnoga rasporeda ili primanja oružja, ili na služenje vojnog roka, vojnu vježbu ili drugu vojnu službu, iako je bio pozvan pojedinačnim ili općim pozivom, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine (*n. dj.*: 243)." (istaknuo J. M.)

Treći stavak regulira neodobren odlazak vojnog obveznika u inozemstvo:

"(3) Tko napusti zemlju ili ostane u inozemstvu da bi izbjegao **regrutaciju**, ili služenje vojnoga roka, vojnu vježbu ili drugu vojnu službu, kaznit će se zatvorom od jedne godine do deset godina (*n. dj.*: 243)." (istaknuo J. M.)

Kazneni zakon navedenu problematiku regulira u članku 364. Riječ je o kaznenom djelu *Neodazivanje pozivu i izbjegavanje vojne službe* (Kazneni zakon, 1999: 182). Prvi stavak tog članka glasi:

"(1) Tko bez opravdanog razloga ne dođe u određeno vrijeme na **novačenje**, radi priopćavanja ratnog rasporeda ili primanja oružja, ili na služenje vojnog roka, vojnu vježbu ili drugu vojnu vježbu (vjerojatno treba stajati *službu* – opaska J. M.), iako je bio pozvan pojedinačnim ili općim pozivom, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine (*n. dj.*: 182)." (istaknuo J. M.)

Treći je stavak:

"(3) Tko napusti zemlju ili ostane u stranoj državi da bi izbjegao **novačenje**, ili služenje vojnog roka, vojnu vježbu ili drugu vojnu službu, kaznit će se kaznom zatvora od jedne godine do deset godina (*n. dj.*: 182)." (istaknuo J. M.)

Riječ francuskog podrijetla (galicizam) *regrut* opisuje se u Klaićevu *Rječniku stranih riječi* kao: "novak, 'remac', vojnik u prvim mjesecima službe (K l a i ć, 1990: 1144)", a *regrutacija*: "popunjavanje vojnih jedinica novim vojnicima, stavnja, novačenje (*n. dj.*: 1145)". Dakle, ponuđena je i riječ koja je u uporabi u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu.

Član 231. *Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* opisuje kazneno djelo *Napuštanje oštećenog broda ili zrakoplova prije vremena* (Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1991: 259). Prva dva stavka tog člana glase:

"(1) **Komandant** ratnoga broda koji za vrijeme rata napusti oštećeni brod prije nego što je izvršio svoju dužnost prema propisima o brodskoj službi, kaznit će se zatvorom najmanje tri godine.

(2) Član posade ratnog broda koja (vjerojatno treba stajati *koji* – opaska J. M.) za vrijeme rata napusti oštećeni brod prije nego što je **komandant** broda izdao naredenje za napuštanje, ili član posade vojnoga zrakoplova koji za vrijeme rata napusti oštećeni vojni zrakoplov prije nego što je izvršio svoju dužnost prema propisima o letenju i upotrebi zrakoplova, kaznit će se zatvorom od jedne godine do deset godina (*n. dj.*: 259)." (istaknuo J. M.)

Kazneni zakon navedenu problematiku regulira u članku 381. Riječ je o kaznenom djelu *Napuštanje oštećenog broda ili zrakoplova prije vremena* (*Kazneni zakon*, 1999: 190). Prva dva stavka tog članka glase:

"(1) **Zapovjednik** ratnog broda koji za vrijeme rata napusti oštećeni brod prije nego što je obavio svoju dužnost prema propisima o brodskoj službi, kaznit će se kaznom zatvora najmanje tri godine.

(2) Član posade ratnog broda koji za vrijeme rata napusti oštećeni brod prije nego što je **zapovjednik** broda izdao zapovijed za napuštanje, ili član posade vojnog zrakoplova koji za vrijeme rata napusti oštećeni vojni zrakoplov prije nego što je obavio svoju dužnost prema propisima o letenju i uporabi zrakoplova, kaznit će se kaznom zatvora od jedne godine do deset godina (*n. dj.*: 190)." (istaknuo J. M.)

Komanda i *komandant* su prema tumačenju Klaićeva *Rječnika stranih riječi* talijanizmi. *Komanda* je: "1. vojno zapovjedništvo; 2. zapovijed, naredba (Kl a i ć, 1990: 710)", a *komandant* "rukovodilac veće vojne jedinice; zapovjednik (*n. dj.*: 710)". Aniće v i Goldsteinov *Rječnik stranih riječi* detaljnije opisuje podrijetlo riječi: *komanda tal. comando~lat. *commandare ← commendare* (Anić-Goldstein, 2009: 705).

Još je jedna riječ talijanskog podrijetla vezana za ratnu, odnosno vojnu problematiku. Riječ je o imenici *parlamentar*. U članu 149. *Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* opisano je kazneno djelo *Povreda parlamentara* (*Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, 1991: 176):

"Tko kršeći pravila međunarodnoga prava za vrijeme rata ili oružanoga sukoba vrijeđa, zlostavlja ili zadrži **parlamentara** ili njegovu pratnju ili im spriječi povratak, ili na drugi način povrijedi njihovu nepovrjedivost, kaznit će se zatvorom od šest mjeseci do pet godina (*n. dj.*: 176)." (istaknuo J. M.)

Kazneni zakon člankom 164. definira kazneno djelo *Povreda pregovarača* (*Kazneni zakon*, 1999: 81):

"Tko kršeći pravila međunarodnoga prava za vrijeme rata ili oružanoga sukoba vrijeđa, zlostavlja ili zadrži **pregovarača** ili njegovu pratnju ili im spriječi povratak, ili na drugi način povrijedi njihovu nepovredivost kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina (*n. dj.*: 81)." (istaknuo J. M.)

U Klaićevu *Rječniku stranih riječi* *parlamentar* je opisan kao: "osoba, opunomoćena od jedne ratujuće strane za vođenje pregovora s drugom; pregovarač, izaslanik, opunomoćenik (K l a i ć, 1990: 1011)". Vidimo da je ponuđeno i rješenje kakvo je prihvaćeno u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu. U Aniće v u i Goldsteinovu *Rječniku stranih riječi* uz riječ *parlamentar* stoji napomena da je arhaizam (Anić-Goldstein, 2009: 978), ali ne nude nikakvu zamjensku riječ, dok je Aniće v *Veliki rječnik hrvatskoga jezika* niti ne spominje.

Više je pravnih naziva talijanskog podrijetla u starim kaznenim zakonima povezano sa sastavnicom *štampa*. Kod nas je došla i preko njemačkog. Cijelo se četvrto poglavlje Glave II. Krivičnih djela i krivične odgovornosti *Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* odnosi na *Posebne odredbe o krivičnoj odgovornosti za krivična djela učinjena preko štampe i drugih sredstava javnog informiranja i komuniciranja* (*Krivični zakon Socijalističke*

Federativne Republike Jugoslavije, 1991: 51-53). Taj je talijanizam čest i u mnogim kaznenim djelima koja su uređena glavom devet *Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske*, a odnose se na poglavlje *Krivična djela protiv časti i ugleda* (Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Hrvatske, 1985: 52-56). Jedno od njih je *uvreda*, koje je definirano članom 76. Donosimo prva dva reprezentativna stavka:

"(1) Tko uvrijedi drugoga, Kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do tri mjeseca.

(2) Ako je djelo iz stava 1. Ovoga člana učinjeno putem **štampe**, radija, televizije ili sličnim sredstvima, ili na javnom skupu, učinilac će se kazniti novčanom kaznom ili zatvorom do šest mjeseci (*n. dj.*: 53)." (istaknuo J. M.)

Kako su stari kazneni zakoni bili rezultat i instrument totalitarnoga društvenog uređenja, jedna od *mjera sigurnosti* koja se izricala bila je i zabrana javnog istupanja. Ta je mjera discipliniranja nepodobnih, uglavnom intelektualaca, opisana u članu 67. *Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*. Prvi stavak tog člana glasi:

"(1) Sud može učiniocu krivičnoga djela zabraniti javno istupanje u **štampi**, na radiju, televiziji i javnim skupovima te obavljanje izdavačke djelatnosti, ako je učinilac zlopotrijebio javno istupanje za izvršenje krivičnoga djela ili ako se opravdano može smatrati da bi njegovo daljnje javno istupanje bilo opasno (Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, 1991: 100)." (istaknuo J. M.)

Danas nasreću više verbalnog delikta nema pa *Kazneni zakon* ne izriče takvu sigurnosnu mjeru. Međutim, ne znači da ne postoje kaznena djela koja se mogu počinuti putem tiska, kao što su *uvreda*, *kleveta* i ostala kaznena djela iz glave petnaest *Kaznenog zakona*, a odnose se na poglavlje *Kaznena djela protiv časti i ugleda* (*Kazneni zakon*, 1999: 99-102). Kleveta je opisana u članku 200. Drugi stavak tog članka glasi:

"(2) Tko za drugog iznese ili pronese nešto neistinito što može škoditi njegovoj časti ili ugledu putem **tiska**, radija, televizije, pred više osoba, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je kleveta postala pristupačna većem broju osoba, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine (*n. dj.*: 99)." (istaknuo J. M.)

I *Zakon o kaznenom postupku* (*Zakon o kaznenom postupku*, 1997) regulira ta kaznena djela. U okviru određivanja mjesne nadležnosti sudova prvi stavak članka 25. određuje:

"(1) Ako je kazneno djelo počinjeno **tiskom**, nadležan je sud na čijem je području spis **tiskan**. Ako to mjesto nije poznato ili je spis **tiskan** u stranoj državi, nadležan je sud na čijem se području **tiskani** spis raspačava (*n. dj.*: 16)" (istaknuo J. M.)

Klaićev *Rječnik stranih riječi* talijanizam *štampa* objašnjava kao: "1. otisak; novinstvo, dnevni listovi, tisak, novine uopće; (Klaić, 1990: 1307)", dakle nudi i rješenje kakvo nalazimo i u novome kaznenom zakonodavstvu.

Znatan broj zamijenjenih pravnih i upravnih naziva odnosi se na grecizam *organ*, u smislu državnih, vojnih ili pak redarstvenih organa, odnosno tijela (državni **organ**, nezakoniti rad državnog **organa**, nadležni državni **organ**, nezvijestavanje vojnih **organa**, **organi** unutarnjih poslova).

U *Zakonu o krivičnom postupku* nema definicije, odnosno objašnjenja naziva *organa unutrašnjih poslova*, ali se u prvom stavku člana 151. opisuje postupak tih organa prije započinjanja "krivičnog postupka":

"(1) Ako postoje osnove sumnje da je učinjeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, **organi unutrašnjih poslova** dužni su poduzeti potrebne mjere da se pronađe učinilac krivičnog djela, da se učinilac ili suučesnik ne sakrije ili ne pobjegne, da se otkriju i osiguraju tragovi krivičnog djela i predmeti koji mogu poslužiti kao dokaz te da prikupe sve obavijesti koje bi mogle biti od koristi za uspješno vođenje krivičnog postupka (*Zakon o krivičnom postupku*, 1986:100)." (istaknuo J. M.)

Zakon o kaznenom postupku točno definira taj naziv, odnosno objašnjava izraz *redarstvene vlasti* u trećem stavku članka 170.:

"(3) **Redarstvene vlasti** u smislu ovoga zakona jesu ovlaštene službene osobe Ministarstva unutarnjih poslova i ovlaštene službene osobe Ministarstva obrane (vojna policija) u okviru njihovog djelokruga na vojnim građevinama i drugim vojnim objektima koji služe potrebama obrane (*Zakon o kaznenom postupku*, 1997: 81)." (istaknuo J. M.)

Glava XV *Zakona o krivičnom postupku* opisuje postupak "krivične prijave". Donosimo drugi stavak člana 148.:

"(2) Radni ljudi u državnim **organima**, organizacijama udruženog rada i drugim samoupravnim organizacijama i zajednicama dužni su prijaviti krivična djela kojima se nanosi šteta društvenoj imovini ili se zloupotrebljava radna ili službena dužnost u tom **organu** odnosno organizaciji (*Zakon o krivičnom postupku*, 1986: 98)." (istaknuo J. M.)

Tijek postupka kaznene prijave opisan je i u *Kaznenom zakonu*. Predistražni postupak opisuje glava XVI. Donosimo kao primjer stavak jedan članka 171.:

"(1) Sva **tijela** državne vlasti i sve pravne osobe dužne su prijaviti kaznena djela za koja se progoni po službenoj dužnosti, koja su im dojavljena ili za koja su sami saznali (*Zakon o kaznenom postupku*, 1997: 81)." (istaknuo J. M.)

Klaićev *Rječnik stranih riječi organ* u smislu "ustanova koja izvršava određene zadatke u javnoj ili drugoj oblasti društvenog života (zakonodavni, sudski, sindikalni organ; narodni odbor – organ narodne vlasti); također i pojedinac koji vrši takve funkcije (K l a i ć, 1990: 980)" ne pojašnjava i kao (državno ili vojno) *tijelo*. Pod pojmom *organizam* jedno od značenja koje se daje je i: "2. često isto što i organ, tj. ustroj, sastav, sklop, grupa ljudi povezanih u određenu svrhu; **upravni organizam** - činovnici i sve što je s njima u vezi u pogledu upravljanja javnim poslovima (*n. dj.* 981)" (istaknuo J. M.) te napominje da je to potvrđeno kod Josipa Kozarca.

Zanimljivo je u tom kontekstu promišljanje sudca Vrhovnog suda dr. sc. Marina Mrčete:

"Organ je kod nas ustaljeni naziv za organe pravne osobe. Kada je riječ o trgovačkim društvima taj se naziv koristi za označavanje uprave, upravnog odbora, nadzornog odbora i glavne skupštine odnosno skupštine društva kapitala te za organe gospodarskoga interesnog udruženja. U Zakonu o sportu, Zakonu o tržištu kapitala i Zakonu o kreditnim unijama, vjerojatno pod utjecajem nazivlja na engleskom, počelo se koristiti naziv "tijelo" umjesto "organ" iz Zakona o trgovačkim društvima. Trgovačko društvo ima organe bez kojih ne može nastati, djelovati ni postojati, a uz to može imati različita pomoćna tijela kao što su odbori, komisije, povjerenstva, savjeti i dr. koja nisu uvjet za njegovo djelovanje (J e z i k u p r a v u, 2013: 16)."

Valja spomenuti da je naziv *redarstvena vlast* potvrđen u starim hrvatskim kaznenim zakonima (Miletić, 2005: 82).

Zanimljivo je da u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu umjesto naziva *kolovođa*, uz naziv *vođa* nalazimo i grecizam *organizator*. Razlog tomu možemo potražiti u boljem, preciznijem i točnijem određenju pojma. Član 210. *Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske* opisuje kazneno djelo *Učestvovanje u skupini koja izvrši krivično djelo* (Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske, 1985: 132). U drugom stavku tog zakona stoji:

"(2) *Kolovođa* skupine koja izvrši djelo iz stava 1. ovoga člana, kaznit će se zatvorom od jedne godine do deset godina (*n. dj.*: 132)." (istaknuo J. M.)

Kazneni zakon umjesto naziva *kolovođa* nudi dva naziva. To je vidljivo u članku 319. u kojem se opisuje kazneno djelo *Sudjelovanje u grupi koja sprječava ili napada službenu osobu*:

"(2) **Organizator** ili vođa grupe iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina (K a z n e n i z a k o n, 1999: 161)." (istaknuo J. M.)

Naziv organizator svakako je precizniji i izrazno neutralniji jer je primarno značenje riječi *kolovođa* "plesać koji vodi kolo (Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 467)", "onaj koji vodi kolo (Anić, 2003: 592)", kako to opisuju jednojezični rječnici hrvatskoga jezika, a tek u prenesenom značenju, pa i pejorativno "onaj koji vodi kakav pothvat (ob. pobunu) intrigu i sl. (*n. dj.*: 592)". Za razliku od Klaićeva *Rječnika stranih riječi*, *Rječnik hrvatskoga jezika* glavnog urednika Jure Šonje ističe francusko podrijetlo riječi *organizator* (Rječnik hrvatskoga jezika, 2000: 768), a Anićev i Goldsteinov *Rječnik stranih riječi* kako je posrednička njemačka riječ *Organisator*, nastala od francuske *organisateur* (Anić-Goldstein, 2009: 949).

Turcizam *leš* nalazimo u više sintagmi: identitet leša, obdukcija leša, povreda leša i slično. *Leš* je, kao što i Klaićev *Rječnik stranih riječi* navodi, riječ izvorno perzijskoga podrijetla (K l a i ć, 1990: 798). U *Krivičnom zakonu Socijalističke Republike Hrvatske* postojala su dva kaznena djela, a time i dva pravna naziva: *povreda groba* i *povreda leša*. U novome kaznenom zakonodavstvu ta je problematika objedinjena u jedno kazno djelo: *povreda mira pokojnika*. Kako bismo bolje predočili terminološke razlike staroga i novoga nazivlja uvjetovanog zamjenom termina *leš*, donosimo član 221. *Krivičnog zakona Socijalističke Republike Hrvatske* te članak 134. *Kaznenog zakona*:

"Povreda leša

Član 221.

Tko neovlašteno iskopa, odnese, ošteti, uništi ili sakrije leš ili dio leša, ili pepeo mrtvog, ili tko oskrvne leš, kaznit će se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine (K r i v i č n i zakon Socijalističke Republike Hrvatske, 1985: 136)." (istaknuo J. M.)

"Povreda mira pokojnika

Članak 134.

Tko neovlašteno iskopa, prekopa, razruši, ošteti ili na drugi način grubo oskrvne grob, mjesto ukopa ili spomen na umrle, kaznit će se novčanom kaznom do sto dnevnih dohodaka ili kaznom zatvora do tri mjeseca.

(2) Tko neovlašteno iskopa, odnese, ošteti, uništi, sakrije ili premjesti **tijelo**, dio **tijela** ili pepeo umrle osobe, ili tko oskrvne **tijelo**, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine (K a z n e n i z a k o n, 1999: 68)." (istaknuo J. M.)

Klaićev *Rječnik stranih riječi* leš tumači kao "mrtvac, mrtvo truplo (K l a i ć, 1990: 798)", znači ne spominje naziv *tijelo*, koji je potvrđen u hrvatskoj pravnoj tradiciji u obliku *tielo* (Miletić, 2005: 83). Anićev i Goldsteinov *Rječnik stranih riječi* opisuje ga kao "mrtvo tijelo čovjeka ili životinje (Anić-Goldstein, 2009: 787)", uglavnom kao i jednojezični rječnici hrvatskoga jezika.

Latinizam *milicija* zamijenjen je grecizmom *policija*, što je svakako dobro jer u demokratskim društvima naziv milicija ne postoji te pobuđuje negativne konotacije povezane s totalitarnim režimima. U tom smislu i Klaićev *Rječnik stranih riječi* daje pojašnjenja, iako obojano u kontekst vremena izlaska rječnika. Posuđenica *policija* objašnjena je: "1. ustanova što se brine oko javnog mira i poretka u državi, redarstvo; 2. skup policijskih službenika; 3. policijska zgrada (K l a i ć, 1990: 1063)". Spomenut je i stari hrvatski naziv *redarstvo*. Latinizam *milicija* opisan je kao: "1. građanska ili narodna vojska (kad se čitavo za oružje sposobno stanovništvo od vremena do vremena poziva na vojničku izobrazbu); 2. stranačka vojna formacija; 3. posebna oružana formacija za održavanje reda u gradovima i po selima (*n. dj.*: 884)".

SRBIZAM ZAMIJENJEN HRVATSKOM RIJEČJU

Među promijenjenim nazivima, kao što je već istaknuto, najviše je srbizama koji su zamijenjeni hrvatskim riječima. Takvi su primjeri: *uviđaj – očevid, pismeno – dopis, staratelj – skrbnik, prinuda – prisila, učesnik – sudionik, uračunljivost – ubrojivost, umišljaj – namjera, podstrekavanje – poticanje*, kao i niz drugih. Riječ je o nazivima srpskoga pravnog jezika, koji se u hrvatskome jeziku osjećaju tuđicama i za koje on ima svoje domaće odgovarajuće riječi. Te riječi, iako strane hrvatskome jezičnom osjećaju, službeno su nametane zadnjih stotinjak godina i bile su u uporabi u sudskoj praksi. Naime, stvaranjem Države Srba, Hrvata i Slovenaca 1918. godine započinje sustavno potiskivanje hrvatskog nazivlja iz službene uporabe u svim segmentima društva. Srpski zakoni počinju "važiti" na cjelokupnom području tadanje države. Tako su "ukazima od 25. februara 1919. g. br. 2092. i od 16. marta 1921. g. br. 12710, proširene na područje cele Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca odredbe glave IX i X Kriminalnog (kaznitelnog) Zakonika za Kraljevinu Srbiju, kao i odredbe uvodnih pravila i časti (čl. 1. – 82.) istoga zakonika, u koliko je u pitanju primena glave IX i X."⁷ Naročito teško razdoblje za Hrvate dolazi uvođenjem vojne diktature i oktiroiranog ustava 1929. godine. Od 1. siječnja 1930. godine, kako smo već spominjali, prestaju vrijediti austro-ugarski zakoni jer stupaju na snagu *Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju*⁸ na cjelokupnom području tadanje države, a "Zakonik o sudskom krivičnom postupku za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca

⁷ Zakon od 16. februara 1929. kojim se stavlja u život Krivični zakonik, Zakon o sudskom krivičnom postupku i Zakon o izvršavanju kazni lišenja slobode, Službene Novine, god. 11, br. 47-XXI, Beograd, 1929.

⁸ Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju, Službene Novine, god. 11, br. 33-XVI, Beograd, 1929.

od 16. februara 1929. godine dobija obaveznu snagu dana 1. januara 1930. godine za celu državu, izuzevši područja Srbije i Crne Gore. Na područjima Srbije i Crne Gore ovaj Zakonik dobija obaveznu snagu, i to na području Beogradskog Apelacionog Suda dana 1. januara 1931. god., a na područjima Skopljanskog Apelacionog Suda i Podgoričkog Velikog Suda dana 1. januara 1932. godine. (Zakon od 16. februara 1929., kojim se stavlja u snagu i uvode u život Krivični zakonik, Zakon o sudskom krivičnom postupku i Zakon o izvršivanju kazni lišenja slobode, 1929)" Od tada pa do 1. siječnja 1998. godine u zakonima hrvatskoga kaznenog zakonodavstva prevladavali su srpski pravni nazivi, jer je vlast socijalističke Jugoslavije preuzela nazivlje iz tih zakona stvaranih u Beogradu, ne vodeći računa o hrvatskoj pravnoj i jezičnoj tradiciji.

Velik je broj srbizama, zapravo promijenjenih rusizama, jer je srpski jezik odigrao ulogu posrednika kao uostalom i kod većine tuđica, koje su za vrijeme provođenja unifikacije pravnoga nazivlja bile dio srpskoga pravnog jezika. Nas je zanimalo nalaze li se ti rusizmi označeni u Klaićevu *Rječniku stranih riječi*, ako ne u izdanjima prije osamostaljenja, a ono barem u onome iz 2007. godine.

Rusizmi *staratelj*, *starateljica*, *starateljstvo* pojavljuju se u hrvatskim kaznenim zakonima nakon 1918. godine, znači nakon ulaska Hrvatske u zajedničku državu sa Srbijom i unifikacije nazivlja. Prije toga bilo je drugačije. No, da bismo mogli usporediti nazive *skrbnik*, *skrbnica*, *skrbništvo* s nazivima *staratelj*, *starateljica*, *starateljstvo*, moramo se osvrnuti na korijene tih naziva, koji sežu u rimsko pravo. Mamić ističe da su u to vrijeme pravni instituti *tutorstvo* i *kuratorstvo* umnogome bili slični, ali su se ipak razlikovali. Tutor bi se postavljao maloljetnim osobama, dok su razlozi dodjeljivanja kuratora uglavnom tjelesni ili duševni nedostaci osoba. Nerijetko se te ustanove izjednačuju u pravima i dužnostima jer su po svojoj svrsi i smislu jako slične (Mamić, 1999: 68).

Austrijsko pravo razlikovalo je ova dva pojma. Kako je hrvatsko pravno nazivlje sredinom devetnaestog stoljeća kodificirano po uzoru na austrijske zakone i austrijsko pravno nazivlje, preuzeti su i ti pojmovi. Zanimljivo je vidjeti kakve ekvivalente nude hrvatski i srpski stupac rječnika *Juridisch-politische Terminologie. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische separat Ausgabe* u odnosu na njemački predložak.⁹

njemački	hrvatski	srpski
Curator	skrbnik	staratelj'
Vormund	tutor, zakrilnik	tutor'

Vidimo da je i tada, barem za pojam kurator, postojala razlika u nazivima kakva je i danas između ova dva pravna jezika. Naziv *skrbnik* i mikrosustav naziva tvorenih prema njemu (*skrbstvenik*, *skrbstvo*, *skrbstveni*, *skrbnička dužnost*) naša je zakonodavna praksa prihvatila i bez osjetnih promjena sačuvala do 1918. godine (Lukenda-Mamić, 1994: 63). Naziv *zakrilnik* u Hrvatskoj je tijekom vremena

⁹ Ćirilica u srpskom stupcu transliterirana je po uzoru na Lukenda, Marko, Mamić, Mile, Hrvatski nazivi za tutorstvo i kuratorstvo, *Odujetnik*, god. 67, br. 4-5, 1994., str. 62-63. Apostrof označuje poluglas.

"potisnut novim nazivom *štitnik* (...) što ga je uveo Šulek u svojim rječnicima (*n. dj:* 63)", a zakonodavna praksa ga prihvatila, uz strani naziv *tutor* koji je zajedno s njim koegzistirao (*n. dj:* 63). Ulazak Hrvatske u Jugoslaviju koincidira s "izjednačavanjem spomenutih dvaju pravnih instituta u suvremenom zakonodavstvu (*n. dj:* 64)" te se uslijed poznate unifikacije kao jedinstven naziv za tutora i kuratora nameće *staratelj*, a oba hrvatska naziva koja su objektivno pretendirala da budu usvojena bivaju potiskivana. Novo hrvatsko kazneno zakonodavstvo vraća u uporabu tradicionalni hrvatski naziv *skrbnik*, kao i mikrosustav naziva tvorenih od njega, koji primjereno može zamijeniti rusizam *staratelj* kao hiperonim tutora i kuratora. U Klaićevu *Rječniku stranih riječi* ne nalazi se pojam *staratelj* ni u izdanju iz 1990. ni u onom iz 2007. godine.

Mnogi zamijenjeni srbizmi potpuno su nemotivirane riječi, koje su govornicima hrvatskog jezika, pravnim laicima, stvarale brojne probleme jer nisu znali što one zapravo znače. Nisu mogli povezati naziv s pojmom koji označava. U svezi s tim zanimljivo je mišljenje pravnog stručnjaka, štoviše profesora pravnog fakulteta Vladimira Bayera, koji je reagirao u *Vjesniku* od 9. srpnja 1978. godine člankom "Što je pravilnije – okrivljeni ili okrivljenik? (Bayer, 1978: 9)" povodom "ispravljanja" hrvatskog izdanja *Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*¹⁰ kada su u *Ispravku Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*¹¹ brojni hrvatski nazivi zamijenjeni srpskima s obrazloženjem da se ispravljaju pogriješke. Ističe nepobitan zahtjev svake demokratske države da zakoni moraju biti razumljivi svakom građaninu pa se zbog toga ne smiju odvajati od književnog jezika nacije za koju su izdani. Kritizira one koji smatraju da u pravu mogu postojati stručne riječi koje mogu biti nerazumljive građaninu iste nacije, koji nije pravnik. Suprotno njima, zaključuje: "Pravo nastoji urediti odnose u društvu. Pri tome operira riječima koje nužno moraju označavati pojave iz stvarnosti koje su svakome u društvu poznate i imaju svoje općepoznate nazive. Stoga nema razloga da se te pojave u zakonima označavaju nazivima koji nisu općenito razumljivi (Bayer, 1978: 9)." Slično razmišlja i Mamić: "Pravno je nazivlje većim svojim dijelom, izuzev strogo stručnih naziva pravne znanosti, vlasništvo svih sudionika u pravnom životu (...) gotovo je na rubu između općeg leksika i strogo stručnog nazivlja. To se vidi i po tome da su mnoge riječi općega jezika ujedno i pravni nazivi (Mamić, 1999: 64)."

Bayer u članku dalje komentira te nerazumljive riječi koje su nametane. Zanimljiv je njegov komentar naziva *namjera* i *umišljaj* u odnosu na pojam koji označavaju:

"Postoji, na primjer, termin "umišljaj", jedan od najvažnijih termina krivičnog prava koji se veoma često upotrebljava. Mnogi naši pravници misle da ta riječ bolje označuje pojam koji treba da označi nego termini za isti pojam u francuskom, talijanskom, ruskom i mnogim drugim evropskim jezicima, u kojima se taj pojam (u svim tim jezicima) označuje riječju koja u tim jezicima znači "namjeru". Ti su pravници međutim u zabludi. Riječ umišljaj uzeta je iz ruskog jezika u kojem znači upravo – namjeru! Ta riječ dakle izgleda nekim našim pravnicima bolja od riječi namjera samo zato jer ne znaju da riječ "umišljaj"

¹⁰ Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni list SFRJ, br. 44, 1976.

¹¹ Ispravak Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, Službeni list SFRJ, br. 56, 1977.

u jeziku iz kojega je uzeta znači "namjera". Riječ umišljaj ima još i tu lošu stranu što građanina koji nije pravnik dovodi u zabludu. Ako pitate nekoga građanina, koji nije pravnik, što znači riječ umišljaj, on će vam najprije reći da ne zna. Ako ga zamolite da se sjeti što bi ta riječ mogla značiti, on će vam reći da ona valjda označava nešto što si je netko umislio ali što stvarno ne postoji (umišljen čovjek, umišljeni bolesnik). No pravnici pod umišljajem razumijevaju nešto posve drugo (Bayer, 1978: 9)."

Iz svega navedenog možemo zaključiti da je u novome hrvatskom kaznenom zakonodavstvu izabran naziv čija prednost nije samo to što je domaći, hrvatski, već taj naziv mnogo jasnije i preciznije označava pojam koji predstavlja. U starijim hrvatskim zakonima postojao je naziv *nakana*. I on je pretendirao da zamijeni srbizam *umišljaj*. Međutim, izabran je naziv *namjera*, zbog boljih tvorbenih mogućnosti. Od imenice *namjera* izvodimo prilog *namjerno* i pridjev *namjeran*, što od imenice *nakana* ne bismo mogli. Ni riječ *umišljaj* ne nalazimo u Klaićevu *Rječniku stranih riječi*, ni u izdanju iz 1990. ni u onom iz 2007. godine.

ZAKLJUČAK

Na temelju provedene terminološke analize, odnosno usporedbe pravnih naziva u starom i novom hrvatskome kaznenom zakonodavstvu možemo zaključiti da je u Klaićevu *Rječniku stranih riječi* kvalitetno obrađena glavnina zamijenjenih riječi koje su ujedno i pravni nazivi ili pak dijelovi sintagmi pravnih naziva. Ta se konstatacija odnosi na veliku većinu latinizama, grecizama, galicizama, talijanizama, turcizama i anglizama, dok zastupljenost rusizama i srbizama u rječniku nije zadovoljavajuća, bilo da je riječ o izdanjima prije ili nakon osamostaljenja Republike Hrvatske. Općenito možemo zaključiti da je Klaićev *Rječnik stranih riječi* mogao biti svrhovito radno pomagalo u dugogodišnjem radu stručnim službama Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske i Odboru za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske, koji su pripremali nove hrvatske kaznene zakone te ih terminološki uredili u duhu hrvatskoga jezika.

LITERATURA

- Anić, Vladimir. 2003. *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi Liber.
- Anić, Vladimir – Goldstein, Ivo. 2009. *Rječnik stranih riječi*, 2. izdanje. Zagreb: Novi Liber.
- Bayer, Vladimir. 9. srpnja 1978. *Što je pravilnije – okrivljeni ili okrivljenik?*. Zagreb: Vjesnik.
- Brodnjak, Vladimir. 1991. *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*. Zagreb: Školske novine.
- Brozović, Dalibor. listopad 1978. "O jeziku u zakonima i o zakonima jezika". *Jezik*, god. 26., br. 1. Zagreb, str. 13-23.
- Đautović, Matija. 2002. *Hrvatsko-ruski rječnik 1. svezak A – O*. Zagreb: Školska knjiga.

- D a u t o v i ć, Matija. 2002. *Hrvatsko-ruski rječnik 2. svezak P – Ž*. Zagreb: Školska knjiga.
- F r a n č i ć, Anđela – H u d e č e k, Lada – M i h a l j e v i ć, Milica. 2005. *Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- G r u b i š a, Mladen. svibanj 1978. "Problem jezika u našim novim zakonima". *Naša zakonitost*, god. 32, br. 56. Zagreb, str. 44-62.
- H e r k o v, Zlatko. 1956. *Građa za finansijsko-pravni rječnik feudalne epohe Hrvatske I. i II. Svezak*. Zagreb: JAZU.
- H o r v a t i ć, Ivica. 1996. "Diskursno određenje jezika vojne struke". *Jezik i komunikacija*. Zagreb: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, str. 332-336.
- Hrvatski enciklopedijski rječnik*. 2003. Zagreb: Novi Liber.
- Hrvatski jezični savjetnik*. 1999. izvršno uredništvo Hudeček, Lana – Mihaljević, Milica – Vukojević, Luka. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje – Školske novine – Pergamena.
- "Ispravak Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije". 1977.
- Službeni list SFRJ*, god. 33, br. 36, Beograd.
- "Ispravak Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije". 1977.
- Službeni list SFRJ*, god. 33, br. 56, Beograd.
- "Jezik u pravu". 18. svibnja 2013. priredio Marinko Jurasić, *Obzor*, str. 14-16.
- Juridisch-politische Terminologie. Deutsch-kroatische, serbische und slovenische Separat Ausgabe*. 1853. Wien.
- Kazneni zakon*. 1997. Narodne novine. god. 53, br. 110. Zagreb: Narodne novine.
- Kazneni zakon*. 1999. VI. Izdanje. Zagreb: Narodne novine.
- K l a i ć, Adolf Bratoljub. 2007. *Bizovačko narječje*. Bizovac: Matica hrvatska Ogranak Bizovac.
- K l a i ć, Bratoljub. 1990. *Rječnik stranih riječi*. priredio Željko Klaić. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- K l a i ć, Bratoljub. 2007. *Rječnik stranih riječi*. priredio Željko Klaić. Zagreb: Školska knjiga.
- K o v a č e v i ć, Marina – B a d u r i n a, Lada. 2001. "Jezični paradoksi administrativnoga stila". *Drugi hrvatski slavistički kongres. I*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo, str. 479-487.
- "Krivični zakonik za Kraljevinu Jugoslaviju". 1929. *Službene Novine*. god. 11, br. 33-XVI, Beograd.

"Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije". 1976. *Službeni list SFRJ*. god. 32, br. 44, Beograd.

Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. 1991. IX. izdanje. priredio Mato Jermić. Zagreb: Narodne novine.

"Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske". 1984. *Narodne novine*. god. 40, br. 25 Zagreb: Narodne novine.

Krivični zakon Socijalističke Republike Hrvatske. 1985. VIII. Izdanje. priredio Valentin Vouk. Zagreb: Narodne novine.

Lukenda, Marko – Mamić, Mile. 1994. "Hrvatski nazivi za tutorstvo i kuratorstvo" *Odvjetnik*. god. 67, br. 4-5. Zagreb, str. 61-67.

Mamić, Mile. 1995. "familija – obitelj – porodica". *Odvjetnik*. god. 68., br. 7-8. Zagreb, str. 121-124.

Mamić, Mile. 1995. *Jezični savjeti*. Zadar: Hrvatsko filološko društvo.

Mamić, Mile. 1995. "Medicinsko nazivlje u pravu". *Odvjetnik*. god. 68, br. 1-2. Zagreb, str. 89-91.

Mamić, Mile. 1994. "Naziv adopcija i njezine zamjene". *Odvjetnik*. god. 67, br. 9-10. Zagreb, str. 57-60.

Mamić, Mile. 1991. "Preispitivanje nazivlja u jednoj tradicionalnoj grani prava". *Jezik*. god. 39, br. 1. Zagreb, str. 10-13.

Mamić, Mile. 1999. *Temelji hrvatskoga pravnog nazivlja*. Zagreb: Profil international.

Mažuranić, Vladimir. 1975. *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*. Pretisak. Zagreb: Informator.

Mihaljević, Milica. 2002. "Funkcionalni stilovi hrvatskoga (standardnog) jezika". *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. knj. 28. Zagreb, str. 325-343.

Mihaljević, Milica. 1998. *Terminološki priručnik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Miletić, Josip. 2005. "Povijesni razlozi terminoloških promjena u novom hrvatskom kaznenom zakonodavstvu". *Croatica et Slavica Iadertina*. 1. Zadar: Sveučilište u Zadru, 77-88.

Miletić, Josip. 2008. "Srpski jezični utjecaj na hrvatsko kaznenopravno nazivlje". *Riječ*. god. 14. sv. 3. Rijeka: Hrvatsko filološko društvo – Rijeka, str. 77-88.

Nacrt prijedloga Zakona o prijestupima i prekršajima. studeni 2000. Zagreb: Ministarstvo pravosuđa, uprave i lokalne samouprave.

Poljanec, Radoslav Franjo – Madatova-Poljanec, Serafina M. 2002. *Rusko-hrvatski rječnik*, Pretisak 1. izdanja. Zagreb: Školska knjiga.

"Poslovnik Skupštine Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije". 1975. *Službeni list SFRJ*. god. 31. br. 6. Beograd.

Rječnik hrvatskoga jezika. 2000. glavni urednik Jure Šonje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga.

Samarđija, Marko. 1993. *Jezični purizam u NDH*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika*. Zagreb: Disput.

"Zakonik o sudskom krivičnom postupku za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca". 23. februara 1929. *Službene Novine*. god. 11. br. 45-XXI. Beograd.

"Zakon od 16. februara kojim se stavljaju na snagu i uvode u život Krivični zakonik, Zakonik o sudskom krivičnom postupku i Zakon o izvršivanju kazni lišenja slobode". 1929. *Službene Novine*, god. 11. br. 47-XXI. Beograd.

"Zakon o kaznenom postupku". 1997. *Narodne novine*. god. 53. br. 110. Zagreb: Narodne novine.

Zakon o kaznenom postupku. 1997. I. izdanje. Zagreb: Narodne novine.

Zakon o krivičnom postupku. 1986. II. izdanje. priredio Vladimir Bayer. Zagreb: Informator.

"Zakon o krivičnom postupku". 1977. *Službeni list SFRJ*. god. 33. br. 4. Beograd.

"Zakon o sudovima za mladež". 1997. *Narodne novine*. god. 53. br. 111. Zagreb.

"Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama". 1997. *Narodne novine*. god. 53. br. 111. Zagreb.

Zapisnik 2. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 8., 12. i 14. prosinca 1995.

Zapisnik 3. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 16. siječnja 1996.

Zapisnik 13. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 17., 19., 24. i 26. rujna te 1. i 8. listopada 1996.

Zapisnik 16. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 26. studenoga, 4., 10. i 12. prosinca 1996.

Zapisnik 18. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske održane 14., 16., 21. i 23. siječnja 1997.

Zapisnik 20. sjednice Odbora za zakonodavstvo Zastupničkog doma Hrvatskoga državnog sabora održane 14. veljače 1997.

Žeravica, Emil. lipanj 1990. "Človik najdičnije svoju halju nosi...". *Jezik*. god. 37. br. 5. Zagreb, str. 152-156.

CROATIAN LEGAL AND ADMINISTRATIVE TERMINOLOGY IN KLAJČ'S
DICTIONARY OF FOREIGN WORDS

The paper analyses foreign words from Klaič's Dictionary of Foreign Words which are also legal and administrative terms or parts of the phrases of legal and administrative terminology in the context of the vocabulary alterations in the new Croatian penal legislation.

Upon the terminological analysis i.e. the comparison of legal and administrative terms in the old and new Croatian penal legislation, it has been determined that Klaič's Dictionary of Foreign Words has a quality treatment of the new words, which are also legal and administrative terms or parts of the phrases of legal and administrative terms (originating from Latin, Greek, Gaelic, Italian, Turkish and English), while words from the Russian and Serbian language are not represented in a satisfactory amount in the editions either prior to or after Croatian independence. It is concluded that Klaič's Dictionary of Foreign Words was a purposeful working aid in the long-standing functioning of the administrative services of the Ministry of Justice and the Committee of Legislation of the Croatian Parliament, which prepared the new Croatian penal laws and edited and harmonised the terminology with the Croatian language standard.

KEY WORDS: *Adolf Bratoljub Klaič, Dictionary of Foreign Words, foreign words, penal legislation, legal and administrative terminology, terminological alterations*